

Digitale Nieuwsbrief Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland

Nummer 19 - april 2023

De veranderende bedreigingen van de kerkuil

Door: André Eijkenaar

Vroeger zag men deze vogels vooral als nuttig vanwege het decimeren van insecten en muizen. Waarschijnlijk heeft de opkomst van gif en een ander type bewoners voor deze kentering gezorgd.

Bij boeren is het gebruik van insecticiden en muizen- en rattengif normaal geworden. Hoewel het privégebruik van gif aan banden is gelegd zijn er veel bedrijven ontstaan die zich met 'plagdierbestrijding' bezighouden. Doorvergifting ligt op de loer. Hiervoor wordt door ons beschermers vaak gewaarschuwd.

Bij andere bewoners komt ook een ander gebruik van de leefruimte. Veel mensen die van hun pensioen gaan genieten trekken naar het platteland omdat men daar nog hazen en reeën ziet. Als ik een jaar later dan weer kom, vragen ze mij of ik wat aan deze dieren kan doen want ze eten de moestuin leeg.

"Daar kwam U toch voor!" is dan mijn steevaste antwoord. In de grote schuren staan inmiddels antieke meubels en voertuigen of dergelijke huisraad.

Ook worden schuren verhuurd als verblijf voor caravans of verkoop van handel. Zodra de sporen van schijt zich aandienen begint het probleem. Locaties die al tientallen jaren kerkuilen of zwaluwen herbergen gaan op die manier verloren.

Ook op mij als beschermer heeft het effect. Bij de aanvraag naar een uilenkast begin ik vaak met deze problematiek te benoemen.

Ik weet nu, dat als mensen bezwaren gaan formuleren, dat het een kwestie van tijd is dat de kast moet worden verwijderd.

Het is driemaal voorgekomen dat ik dit moest doen in de broedtijd: "Als U het niet doet red ik mij er wel mee!"

Toegegeven, het kan heel wat inhouden om zwaluwen en uilen onderdak te bieden. Vaak hoor ik ook echter dat men achteraf de gezelligheid van de zwaluwen of de jongen van de kerkuil mist.

In die gevallen heb ik de kasten buiten gehangen. De kerkuilen hebben een enorme jongenbinding en voeren ook daar wel door. In de eifase werkt dit natuurlijk niet. Daarna zijn ze echter wel vertrokken en is er weer een goede locatie minder. Dit wil ik echter liever voorkomen door de mensen voor te houden wat ze kunnen verwachten. Is er dan enige aarzeling, dan raad ik het af.

Een ander alternatief is de nestkast plaatsen direct achter de invliegopening. Voor mij en de kerkuil allesbehalve ideaal. In strenge winters is de nestkast erg koud, ze kunnen geen prooien meer vangen in de schuur en jongen die er te vroeg uitvallen zijn kansloos.

Soms lukt het om met de eigenaren overeen te komen dat de kerkuil een deel van de ruimte mag benutten. Dat kan zijn een afgeschermd deel van de achterzijde of het afgezette deel van de nok over de lengte van de schuur. Hier komen echter wel vaak kosten bij kijken.

Vloer onder uilenkast met spreekwresten.

De gemiddelde werkgroepen hebben dat niet. Soms wil de eigenaar het wel betalen als de vrijwilliger het maakt. Ook geen sinecure!

Je bent altijd werkzaam in de woning van een ander maar vaak lijkt het alsof de werkgroep eigenaar wordt van de nestkast. Zodra er zich moeilijkheden voordoen wordt er van je verwacht dat je deze oplost. Bij één geval is er zelfs gedreigd met een rechtszaak.

Waar men helemaal niet bij stil staat is dat een nestkast gratis geleverd en geplaatst wordt. Dat men jaarlijks minstens tweemaal langs komt en de kast zo nodig schoon maakt. Ook bij meldingen van problemen de vrijwilliger er altijd is. Het kost de gemiddelde vrijwilliger veel tijd, energie en ook geld.

Ook het werken op hoogtes, op vaak slechte ondergronden is geen uitzondering! Ik vraag altijd aan de bewoners, dat zodra er verhuisplannen zijn of zij mij in contact willen brengen met de nieuwe eigenaren. Zo kun je in het beginstadium nog sturen. Ook als de nieuwe eigenaren absoluut niet willen kun je vragen om tijd (1 á 2 jaar) om nieuwe locaties in de directe omgeving te realiseren.

Is het beschermingswerk dan nog leuk?

Het heeft wel een beetje van de glans weggenomen. Vooral het gevoel van machteloosheid. Toch wint het gevoel van het zendingswerk het bij mij. Soms kun je met het geven van advies of kleine ingrepen toch wat meer begrip realiseren. Proberen aan te geven dat je er bij een woning ook verantwoordelijkheid voor de naaste omgeving bij krijgt.

Foto's: Andre Eijkenaar

Welkom nieuwe lezers

*Eindelijk, hier is dan uw eerste DNB! En meteen een goed gevulde en ja, zelfs met een bijdrag van enthousiaste (nieuwe) lezers. Geweldig! Daar houden wij van. Immers, de DNB is en blijft een bulletin voor, maar vooral ook **door** lezers. Natuurlijk zijn wij hartstikke blij met onze trouwe en bijna vaste inzenders waar we steeds op kunnen rekenen, maar uw bijdrage is net zo belangrijk. Ervaringen uit het veld. En al lijken ze zo vanzelfsprekend je weet nooit wat een mede-lezer met uw tips en ervaringen doet in zijn of haar beschermingswerk. Dus schroom niet en deel uw ervaring met ruim 800 andere lezers. Onze mailbox ontploft niet zo makkelijk hoor ;) dus kom maar op!*

In ieder geval veel leesplezier gewenst tijdens uw ontdekkingstocht door deze lente-uitgave van de Digitale Nieuwsbrief.

Lezers schrijven

Ha Engelbert,

Dank je voor het welkomsmailtje. Wij zijn al bijna twintig jaar in het bezit van een huis met een kerkuilenkast. We hebben een woonboerderij uit 1929 en er is in de gevel van ons huis zelfs een gemetselde opening die de uilen toegang verschaft. We hebben in de beginjaren twee keer een nest gehad, waarvan het tweede nest door kauwen verstoord is. De kauwen hadden de gang met takken volgeduwd en daardoor zijn de jongen van hongers overleden.

Nu we weer wat meer tijd hebben voor onze natuurliefhebberij hebben we via vrijwilligers van Vogelwerkgroep 't Hökske uit Sevenum de kast aangepast naar een kortere gang en haakse toegang, waardoor de kauwen minder kans hebben om in de kast te komen. En warempel binnen twee weken zit er een kerkuil in. We wisten dat hij in de buurt zat, maar zo snel weer bewoning was een mooi resultaat. Sinds twee weken volgen we de nestkast met een camera. Iedere nacht is er een mannetje, soms zijn er twee uilen. Maar nog geen nestactiviteit.

Bij deze alvast een foto van de kast tijdens het ombouwen. En een foto van een slapende kerkuil via de camera. Wordt vervolgd hopelijk, je mag er een stukje voor de nieuwsbrief van maken.

Gr. Marc Vergeldt en Eugenie Dings, Lottum

Dank Marc en Eugenie voor het delen van jullie leerzame ervaring!

Wij durven het aan om te zeggen dat veel lezers ook een bijzondere ervaring hebben. Schroom niet, trakteer onze lezers op en met uw verhaal! Het wordt dan ècht een DNB om van te smullen!

Grote voorjaarsschoonmaak

Door: Marc Sloendrecht.

Met dank aan:

*Ludo Smets (voorzitter Kerkuilwerkgroep Vlaanderen)
en Kas Koenraads (Zoological Museum Netherlands)*

Een typische bodemlaag bestaat voornamelijk uit braakbalpulp, uitwerpselen, intacte braakballen, prooiresten, pluimpjes en ruiveren. Soms wat takjes of strostengels, meestal binnengesmokkeld door duiven of kauwen.

Na de winter breekt de periode aan van de grote voorjaarsschoonmaak. Aanvankelijk start een mannetje hiermee gedurende de periode waarin deze een vrouwtje voor hem en zijn broedplaats probeert te winnen. Dit kan enkele weken duren. Eenmaal overtuigd neemt het vrouwtje deze taak over. De bodem van de nestkast, alle hoeken en kanten, wordt door het vrouwtje voortdurend geïnspecteerd. Prooiresten worden weggewerkt en soms zelfs naar buiten gedragen. Ze krabt voortdurend in de bodemlaag, trappelt en woelt deze om en bewerkt die met haar snavel. Intacte braakballen worden fijn geknabbeld.

Deze 'voorbereiding' duurt soms een paar weken voorafgaand aan de eileg en gebeurt zowel 's nachts als overdag. Het vrouwtje is in die periode ook duidelijk bezig met voorraadbeheer van haar cadeau gekregen muizen, die ze regelmatig van een hoek naar een andere verplaatst. Ook wanneer de jongen geboren zijn houdt het vrouwtje zich druk bezig met haar voorraadbeheer van reservemuizen stapelen en herestapelen alsof ze de voorraad muizen telt. Net voordat het eerste ei gelegd wordt durven sommige vrouwtjes de aangebrachte muizen wel erg opvallend opstapelen.

De reservemuizen worden dan uit de hoek van de nestkast gehaald en in een halve cirkel rond haar neergelegd.

Met dit schikken, herschikken en ter plaatse trappelen kan ze uren bezig zijn, tot uiteindelijk het eerste ei gelegd is. Daarna blijft het vrouwtje al broedend deze taak voortzetten.

Waarom 'bewerken' kerkuilen de bodemlaag in een nestkast?

Toch nog een belangrijke vaststelling. Dit 'bodem bewerken' gebeurt 's nachts in volledige duisternis zowel als overdag bij externe lichtinval in de nestkast. Dit wijst erop dat kerkuilen morfologisch alle elementen perfect weten te onderscheiden, zelfs bij volledige duisternis. Met de relatief kleine hoeveelheid (maan)licht die de binnenkant van de kast bereikt zijn kerkuilen in staat om braakballen, muizen en/of eieren, kuikens goed te onderscheiden, dankzij meerdere aspecten. Behalve het formaat van de ogen hebben ze gebundelde staafjes in hun netvlies, waardoor ze met weinig licht relatief veel kunnen zien ten opzichte van andere vogels.

Daarbij doen ze veel op de tast, zowel met poten als snavel. Een complete braakbal is prima te onderscheiden van een uitgeplozen bal en ook van een muis. Dus wellicht zien ze niet alles, maar voelen ze het wel. Zeker in zo'n kleine, begrensde ruimte is dat prima mogelijk. De borstelharen -boven bek- en neus- hebben een belangrijke functie bij het aftasten. Ze gebruiken deze bij onderlinge contacten zoals 'snavelen', 'kroefelen' en prooioverdracht. Maar ook bij het voederen van de jongen helpen deze borstelharen bij het correct aanbieden van stukjes prooi zodat deze niet naast de bek of in de ogen terecht komen.

Het gehoor komt pas aan de orde wanneer ongeboren kuikens in het ei geluidjes beginnen te maken. Dan gaat het vrouwtje heel gericht aandacht besteden aan de eieren.

Dus het voorbereiden van de bodem kunnen we eigenlijk benoemen als 'nestbouw' en het inrichten van 'de kinderkamer'.

Bron:

Kerkuilnieuws – Nieuwsbrief van de Kerkuilwerkgroep Vlaanderen: jaargangen 2002 – 2006: Verslaggeving camera onderzoek 2001 – 2004 te Herent (Vlaams-Brabant) – België.

Leeftijdskaart kerkuil

Jonge kerkuilen maken tijdens de nestperiode- van negen á tien weken- een snelle groei door van naakt tot volgroeid jong. Die groei gebeurt in diverse broedstadia waarbij o.a. de vleugelveren en de kop sterk veranderen. Het is daardoor mogelijk om op basis van uiterlijke kenmerken de leeftijd van de jongen redelijk nauwkeurig te bepalen. Het bepalen van de leeftijd is belangrijk voor allerlei analyses zoals het bepalen van legbegin, broedsucces en moment van uitvliegen.

Op dag 1 is het jong nog naakt en hulpeloos. Met moeite kan het jong de kop even recht houden om te kunnen eten. De ogen zijn gesloten en ze maken al zacht tsjirpende geluidjes.

Op dag 7 is bij het jong het eerste dons al gegroeid, op de buik is de huid nog kaal. Een eerste braakbal wordt al geproduceerd. De ogen zijn nog steeds gesloten.

Op dag 10 gaan de ogen als spleetjes voor langere tijd open. Het jong steunt op het loopbeen en de vleugelstompjes. De jongen blazen soms de hele nacht.

Op dag 16 is het tweede donskleed compleet. Kleine prooidieren worden in zijn geheel naar binnen gewerkt. De slagpennen eindigen in pluimpjes van dons.

Op dagen 23 en 26 zijn de slagpennen 2,5 cm lang en eindigen in een 'kwastje'. De gezichtsluier begint zich als hart in het dons af te tekenen. Ze gebruiken hun loopbeen niet meer.

Op dag 31 is de sluier volledig ontwikkeld en begrensd door bruine veertjes in plaats van dons. De veren komen uit de bloedspeel zichtbaar als een penseel. De staartveren en klauwen beginnen zich te ontplooiën.

Op dag 43 heeft het jong al bijna het gewicht van een volwassen kerkuil. De vleugel en staart groeien snel. Het dons verdwijnt van de vleugelpennen maar is nog volop aanwezig op de borst en flanken. De jongen zijn erg actief met springen en fladderen.

Op dag 46 is het dons achter de kop aan het verdwijnen. De slagpennen zijn half volgroeid. De sluier is wel volledig gevormd.

Op dag 51 steken de staartpennen buiten de vleugel uit.

Op dag 56 beginnen de eerste vlieg oefeningen op het nest en in de nabijheid. Klaar om uit te vliegen.

https://www.facebook.com/photo/?fbid=586547723508389&set=a.463874465775716&locale=nl_NL

[fbid=586547723508389&set=a.463874465775716&locale=nl_NL](https://www.facebook.com/photo/?fbid=586547723508389&set=a.463874465775716&locale=nl_NL)

Bron: 'De Kerkuil, een handleiding voor beschermers' door Johan de Jong (hoofdstuk 2 broedbiologie).

Poster herkenning Kerkuil: Brabants Landschap, Netwerk Uilenbescherming Brabant

Ontwerp: Esmee Vogels

Uil met draainek kan hoofd weer beide kanten op bewegen en zelfs achteromkijken!

Foto: Vogelklas Karel Schot

Bron: De Havenloods - 7 januari 2023

Het zal niemand ontgaan zijn, het bijzondere nieuws aan het begin van dit jaar. Een kerkuil met vastzittende nek! Wát een raar gezicht eigenlijk dat je de kerkuil zo ziet en verwacht dat hij of zij weer snel de nek de 'gewone' kant opdraait. Maar nee, de nek bleef verstijfd en wilde niet terug. De halve Nederlandse pers berichtte hierover. Ook veel inzendingen van onze lezers bereikten de redactie. Tja, maak dan maar eens een keuze voor plaatsing. Nou, om nu niemand te passeren hebben we het artikel uit De Havenloods genomen en dit geplaatst. Oké, het is inmiddels geen actueel nieuws meer, maar een tegemoetkoming aan de inzenders van hun bijdrage.

Rotterdam - De kerkuil die sinds enkele weken met een draainek in Vogelklas Karel Schot behandeld wordt maakt flinke vorderingen! Twee weken geleden nog zat het hoofd van de uil muurvast, maar inmiddels kan het beestje weer allebei de kanten opkijken. En zelfs naar achteren, zoals het een echte uil betaamt. Het is nog niet helemaal wat het hoort te zijn, maar het gaat dus echt een stuk beter. De uil mag tussen de behandelingen door ook weer lekker buiten zitten en daar gaat het vliegen en landen ook weer heel aardig.

De laser-, en fysiotherapiebehandelingen van Selina Pince van der Aa helpen heel erg goed, zoals je op Facebook in een filmpje van Vogelklas Karel Schot kunt zien. Naast deze behandelingen is de kerkuil ook met acupunctuur behandeld door dierenarts Karin van der Weijde van dierenkliniek Atma Jana. Met fysio- en laserbehandeling en dagelijkse massages probeerden de medewerkers van Vogelklas Karel Schot afgelopen weken de nek van een kerkuil weer in beweging te krijgen. De uil heeft een draainek, zijn hoofd zat muurvast in de verkeerde richting. Eind vorig jaar werd kerkuil binnengebracht bij de vogelopvang op het Afrikaanderplein. Hij was wat wankel en hield zijn hoofd wat scheef. Binnen enkele dagen verergerde dit beeld en kwam zijn hoofd helemaal vast te zitten. De kerkuil bleek torticollis te hebben, ook wel draainek genoemd. Torticollis kan verschillende oorzaken hebben, zoals bijvoorbeeld een trauma. En dat is ook wat het vermoeden is bij deze uil. Allerlei zorg en behandeling leverde niets op, het hoofd van de kerkuil bleef maar in een vreemde positie staan.

In de tussentijd waren de mensen van de vogelklas gaan zoeken naar informatie, hadden ze collega's gesproken en besloten ze vervolgens een andere aanpak te proberen: fysiotherapie, massage en laserbehandeling! Een aantal van de vogelpatiënten heeft in het verleden veel baat gehad bij de behandeling van Selina Pince van der Aa van Dierfysiotherapie, Chiropractie, Spalk/lasertherapie, Aquatraining Voorne-P en dus werd haar hulp ingeroepen. En zo kreeg de kerkuil zijn eerste fysio- en laserbehandeling. Duidelijk was dat er een deel van de nek vast stond en niet mee kon draaien. Selina legde uit hoe je het beste dat hele kleine dunne nekje dagelijks kunt masseren tot de volgende behandeling. En het blijkt dus te werken!